

KAMNJE. ŽUPNIJSKA CERKEV SV. NADANGELA MIHAELA

S to predstavitvijo sklepamo popotovanje skozi črniško in kamenjsko župnijo, skozi obe župnijski in šestéro podružničnih cerkva, popotovanje, s katerim smo obujali spomine in izpostavljali spomenike v službi krščanske vere, domačega krova in slovenskega rodu.

Začetki krščanstva v osrednjem delu naše doline, kjer imajo Kamnje pomembno vlogo, segajo v 3. ali 4. stoletje. Tedaj so namreč tod mimo, med Rimom in Bližnjim vzhodom, potovali spreobrnjeni vojaki, trgovci in popotniki, ki so postali prvi misijonarji. Na te ljudi z rimske ceste so bili pozórni tudi prebivalci naše Ortaóne, romanizirani starosélci pa upokojèni vojaki, ki so si po letih trde in nevarne službe na teh prisončjih postavili udobna bivališča, vile v rimskem slogu in formatu.

Têmelje cerkvene organizacije so položile tri oglejske misijonske pobude; zadnja med njimi je stekla šelè po kôncu ogrskih vpadov v 10. stoletju.

Že prej, leta 796, je prišlo do znanega dogovora med salzburškim *nadškofom Arnom*, oglejskim *patriarhom Pavlinom II.* ter *frankovskim cesarjem Karlom Velikim* o tem, da je treba pospešiti misijonsko dejavnost med Slovani in Sasi. In tako je leta 311 med drugim Drava obveljala za mêjo med Salzburško nadškofijo in Oglejskim patriarhatom.

Kamnje imajo to srečo, da je bil v Skriljah ustanovljen oglejski vikariat, da je bilo v Potočah na mêji med solkansko in vipavsko pražupnijo krstno središče in da je bilo v kamenjskem Brithu zgodaj sezidano svetišče v čast sv. Mihaelu nadangelu. Ta je bil že od 29. septembra 492 pomemben »stebèr in dejavnik« evropske duhovne prenôve. Njegôvo prvo svetišče na evropskih tleh, votlina v južnoitalijánskih Gargánskih gorah, je postalo osrednje med sedméro drugimi svetišči, ki so se v ravni črti razvrstila od Irske do Svete dežêle.

Slovenci smo češčênje nadangela Mihaela prevzeli od irskih menihov in Nemcev. Priporočali smo se mu za prizanesljivo

tehtanje duš, za zvesto spremstvo v onstranstvo, za pomoč v bôju s silami temè, ki zastirajo podobo nebeškega Očeta; priznali pa smo ga tudi za zanesljivega vodníka k Lepôti, ki presega vsè človeške predstave.

In še nekaj! Kamnje, Skrilje in Potoče so tedaj ležale sredi fevdalno-gospodarskega *lêgna* (grofovskega fevda) in *aloda* (cerkvene posesti), kar je pomenilo tudi nekaj dodatnih povezav s civilnimi in cerkvenimi oblastmi.

Leta 1399, po izločitvi iz vipavske pražupnije, so Kamnje postopoma prevzele vlogo dekanijskega središča in jo ohranile do leta 1790.

To je bilo zlato obdobje cerkvene občine. Obsežno župnijo so vodili pobožni, delavni, tudi učèni dušni pastirji (nekateri med njimi celò kandidati za škôfe in druge visôke cerkvene službe), ki so skrbeli tako za številne podružnice kakor za duhovno mater: župnijsko cerkev sv. Mihaela. Ker se je vzhodni del vasi širil vzhodno od Kamenjskega potoka, kjer so se s staro cerkvijo sv. Martina zelo zgodaj zbratili Pirjevci in Vodopivci, se je na desnem bregu okoli cerkve sv. Mihaela in njenega pokopališča širilo nôvo naselje.

Cerkev sv. Mihaela je doživela številne prezidave in obnove, zadnjo po 1. svetovni vojni, leta 1928, a ni nikoli dosegla tiste zunanje veličine in monumentalnosti, ki bi ji zgodovinsko pripadala. Njeno podobo poudarja nasut in obzidan platò, pod katerim počivajo têmeľji njenih predhodnic.

Tako je tudi z njeno notranjščino. Navkljub svoji časni in duhovni teži ostaja skrômna in asketska. Glavni oltar je sicer lépo delo z Beneškega, za katero je sredi 19. stoletja poskrbel *Josip Sovdat*, a cerkvene podobe – od pale sv. nadangela Mihaela v glavnem oltarju (delo neznanega avtorja, a znanega restavratorja – Del Nerija) do *Umirajočega Jožefa* in Tominčeve *Božje Matere z Jezusom* niso bohôten odsev kamenjskega položaja v zboru starih slovenskih župnij.

Zakaj? Mnogokaj so požrli ognjeni zublji, uničile slabe razmere in odpihnile preнове. Pa je vendarle ostalo še kaj omembe vrednega...

Npr. nekaj listov iz *Kamenjskega rokopisnega misala* iz časov pred nastankom župnije leta 1399, črniški napis o *Glagolski mašni knjigi* iz leta 1583, prepisa listin o *posvetitvi cerkve sv. Martina v Kamnjah* in *blagoslovitvi cerkve sv. Pavla na Školju*, zapisi o *odpravi cerkve na Svetem Pavlu in Zdeščah* leta 1786; ostali sta podobi *Marije Pomagaj* in *sv. Donata* (ali Ahacija) v Skriljah, ostalo je nad 30 urbarialnih knjig in dragocen zaklad matic, zemeljskih začetnic knjige življenja.

In ostala je žêja po Lepôti, ki presega sléherni čas in prôstor.

Velíko tegà, kar bi veljalo poudariti, si lahko prebêrete v knjigi *Župnija sv. Mihaela v Kamnjah na Vipavskem in njene cerkve*. Doklèr ne bo boljše, bo ohranjala spomin *na čase, ki so bíli*. V njih so namreč živeli, verovali in zoreli naši predniki.

Sv. Mihael pa jim je tehtal duše in odpiral vrata k nedoumljívi Lepôti. In ko so jo odkrili, so pritrjeváli sv. Avguštínu: *»Pôzno sem Te vzljúbil, o Lepôta, večno davna, večno nôva! Pôzno sem Te vzljubil! ... Držale so me daleč od Têbe stvarí, ki niso obstájale v têbi. Jókal si, jókal za menoj in razbil môjo gluhôto. Sijal si, sijal in Tvôja Svetlôba je pregnala môjo slepôto. Dehtél je Tvoj vonj in srkal sem tvoj vonj, vzdihoval po Têbi in po Têbi koprnél. Okusil sem te, in sedaj sem Te lačen in žêjen!«*

KVIZ

Kdo so bili prvi misijonarji v Vipavski dolini?

Kaj se je zgodilo leta 796?

Kdo je glavni zavetnik kamenjske župnije?

Kdaj so začeli v Evropi častiti sv. Mihaela nadangela?

Od kod prihaja kamenjski vêliki oltar sv. Mihaela?

Navedi dva najstarejša dokumenta iz kamenjskega arhiva!

Kdaj je bila nazadnje prezidana kamenjska cerkev sv. Mihaela?